

УДК [351.74:343.85](477)

Л. Л. ТИХОНЕНКО,

*науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблем попередження правопорушень та взаємодії з населенням і громадськістю
навчально-наукового інституту підготовки фахівців міліції громадської безпеки
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ДО ПИТАННЯ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СИСТЕМІ МІЛІЦІЇ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Розглянуто можливі шляхи вдосконалення роботи суб'єктів профілактики правопорушень
у системі міліції громадської безпеки.

За нових реалій сьогодення особливої гостроти набула проблема боротьби з адміністративними правопорушеннями, які створюють загрозу належній охороні громадського порядку та забезпеченню безпеки громадян. Попередження правопорушень залишається одним із найбільш актуальних питань сьогодення, але, на жаль, заходи, що вживаються у цьому напрямку з боку органів державної влади України, не є достатньо ефективними. Зазначимо, що такий стан справ пояснюється тим, що діяльність різних державних, у тому числі правоохоронних, органів зосереджена переважно на виявленні та розкритті вже вчинених правопорушень, тобто основні зусилля спрямовуються на боротьбу з наслідками, а не з причинами та умовами. Заходи ж, намічені в багатьох державних програмах боротьби з правопорушеннями, злочинністю та окремими її проявами щодо їх профілактики, виконуються не завжди і не належним чином.

Метою даної статті є визначення місця міліції громадської безпеки в системі суб'єктів попередження правопорушень та пошук можливих шляхів вдосконалення їх діяльності у цьому напрямку в сучасних умовах.

Варто зазначити, що теоретичним та практичним питанням попередження правопорушень у цілому та окремих їх видів у юридичній літературі приділялася і приділяється значна увага. Їм присвячено, зокрема, наукові праці О. М. Бандурки, Д. М. Бахраха, Ю. П. Битяка, І. П. Голосніченка, О. М. Джужі, Я. Ю. Кондратьєва, М. І. Єропкина, Л. Л. Попова [1–8] та інших учених. Але слід відзначити, що стосовно системи суб'єктів запобігання правопорушенням та компетенції відповідних суб'єктів щодо запобігання конкретним видам адміністративних правопорушень в адміністративній науці ще не склалося єдиної точки зору, що обумовлює актуальність обраної теми. На нашу

думку, такий стан справ багато в чому пов'язаний з невідповідністю вимогам сьогодення правового регулювання профілактичної діяльності окремих суб'єктів. Вважаємо, що така ситуація негативно впливає як на організацію, так і на здійснення профілактичної роботи.

Загальновідомим є те, що запобігання є найефективнішим і найгуманнішим способом боротьби з правопорушеннями, який передбачає не покарання, а виховання, застереження членів суспільства від учинення правопорушень, потребуючи в той же час найбільших зусиль як з боку суспільства і держави в цілому, так і окремих їх структур [9, с. 79]. Але одночасно хотілося б зазначити, що рішуча боротьба з правопорушеннями взагалі є об'єктивною потребою будь-якого суспільства. Отже, зважаючи на вищевикладене, надзвичайно актуальним завданням є визначення і створення чіткої та ефективної системи суб'єктів запобігання правопорушенням, а також вироблення перспективних шляхів удосконалення їх діяльності щодо запобігання правопорушенням та виведення її на якісно новий рівень.

У зв'язку з цим із метою визначення переліку суб'єктів запобігання правопорушенням вважаємо за доцільне звернутися насамперед до наукової літератури. Так, окремі науковці (наприклад О. М. Джужа, Я. Ю. Кондратьєв) суб'єктів профілактики поділяють на такі групи:

а) органи та організації, які спрямовують, координують профілактичну діяльність, формують державну політику (Президент України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України);

б) органи та організації, які безпосередньо здійснюють профілактичні заходи (Міністерство внутрішніх справ, Служба безпеки України, прокуратура, суд, спеціально створені громадські формування);

в) суб'єкти, до функцій яких частково входить

здійснення профілактичних заходів (заклади освіти, охорони здоров'я, адміністрації підприємств, установ, організацій тощо) [6, с. 145].

Слід підкреслити, що кожен із суб'єктів наділений власними повноваженнями, які дозволяють їм реалізувати лише частку завдань, пов'язаних із профілактикою адміністративних правопорушень. У зв'язку з цим варто зауважити, що всі зазначені суб'єкти з метою якісного виконання завдань щодо вдосконалення профілактичної роботи мають здійснювати свою діяльність у тісній взаємодії (як прямій, так і зворотній) один з одним. Зважаючи на вищевикладене, вважаємо, що можна підтримати думку О. М. Джужі та Я. Ю. Кондратьєва про те, що системою профілактики злочинів (у тому числі й адміністративних правопорушень) є сукупність державних органів, громадських організацій та громадян, які цілеспрямовано здійснюють на різних рівнях і в різних масштабах управління й планування профілактичної діяльності, реалізують профілактичні заходи, мають у зв'язку з цим певні права та обов'язки і несуть відповідальність за досягнення поставленої мети [6, с. 146].

Також у кримінологічній літературі виділяють загальних суб'єктів профілактики, для яких здійснення діяльності щодо запобігання правопорушенням не є пріоритетним напрямком; і спеціальних суб'єктів, здійснення діяльності яких щодо профілактики правопорушень є пріоритетним напрямком роботи [6, с. 145]. До останньої групи і належить міліція громадської безпеки, яка не тільки самостійно реалізовує спеціальні профілактичні заходи, а й сприяє здійсненню таких заходів іншими державними органами та громадськими формуваннями, створює для цього найбільш сприятливі умови, залучає громадян до участі в охороні правопорядку та боротьбі з правопорушеннями [10, с. 2].

Проаналізувавши дослідження О. М. Джужі та Я. Ю. Кондратьєва щодо класифікації основних форм профілактичної діяльності органів внутрішніх справ, можна зробити висновок, що основними формами профілактичної діяльності міліції громадської безпеки є: реєстрація та своєчасне виявлення правопорушень; профілактичний облік осіб, схильних до протиправної поведінки, та індивідуальні бесіди з ними; вжиття примусових заходів до осіб, які вчинили різні правопорушення (застосування штрафу, адміністративного арешту, конфіскації, позбавлення певних прав, направлення на примусове лікування, встановлення адміністративного

нагляду); проведення різноманітних рейдів з метою затримання правопорушників, виявлення криміногенних факторів та їх усунення; розроблення комплексних планів запобігання правопорушенням на території обслуговування; інформування державних органів про стан злочинності, її тенденції та детермінанти; координація діяльності і надання методичної допомоги громадським формуванням у запобіганні правопорушенням; здійснення правової пропаганди серед населення тощо [6, с. 153].

Щоб отримати більш повне уявлення про профілактичну роботу в системі міліції громадської безпеки, розглянемо, які саме підрозділи входять до міліції громадської безпеки та на які покладено обов'язок щодо попередження адміністративних правопорушень. Звернемося до чинного національного законодавства з метою вирішення зазначеного питання. Так, відповідно до наказу МВС України «Про нормативне забезпечення організаційно-штатної роботи» [11] міліція громадської безпеки складається з підрозділів охорони громадського порядку, дільничних інспекторів міліції, державної автомобільної інспекції, судової міліції та дозвільної системи. Аналіз повноважень та практики діяльності зазначених підрозділів міліції не залишає сумнівів, що вони посідають центральне місце у системі спеціальних суб'єктів профілактики правопорушень.

Дослідивши діяльність підрозділів міліції громадської безпеки щодо профілактики адміністративних правопорушень, можна зробити висновок, що найбільш ефективною і результативною така робота є там, де функціонують спеціально створені відділи профілактики або у штатному розкладі передбачено відповідні посади, до функціональних обов'язків працівників яких віднесено здійснення діяльності щодо попередження правопорушень. Так, наприклад, в Управлінні Державної автомобільної інспекції Головного управління УМВС України в Харківській області створено відділ профілактики, працівники якого в межах своїх повноважень проводять роботу з пропаганди щодо безпеки дорожнього руху. Для цього на території Управління створено для дітей «Автомістечко», яке у зменшеному вигляді відображає автошляхи та знаки дорожнього руху. Саме тут інспектори міліції мають можливість наочно та в ігровій формі продемонструвати дітям правила безпечної поведінки на дорогах. Крім того, працівниками цього відділу організовано проведення конкурсів на кращого юного інспектора руху, постійно проводяться бесіди

зі школярами, створено фільм, записи якого роздано по школах для демонстрації дітям. Усе це значною мірою сприяє профілактиці дитячого дорожньо-транспортного травматизму. Отже, очевидним є той факт, що створення подібних відділів у складі інших підрозділів міліції громадської безпеки стане запорукою ефективної роботи з питань профілактики правопорушень.

Вважаємо за необхідне також відзначити успіх діяльності щодо профілактики правопорушень залежить передусім від якості професійної підготовки їх працівників. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання щодо якісної підготовки майбутніх правоохоронців до організації профілактичної роботи, оскільки дуже важливо, щоб останні у процесі навчання досконало оволоділи прийомами та методами профілактичної роботи. Таким чином, вважаємо за доцільне запровадити введення у вищих навчальних закладів системи МВС України спецкурсу «Організація профілактики правопорушень». На нашу думку, вивчення такої дисципліни допоможе майбутнім працівникам міліції в майбутньому ефективно здійснювати профілактичну діяльність.

Крім того, досі залишається не вирішеним питання про те, запобіганням яким саме адміністративним правопорушенням повинні займатися працівники підрозділів міліції громадської безпеки – тих, за фактами вчинення яких вони складають протоколи, або тих, за фактами вчинення яких вони притягають винних осіб до відповідальності?

Аналіз ст. 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення [12], якою визначено коло правопорушень, за фактами вчинення яких уповноважені посадові особи підрозділів міліції громадської безпеки мають право складати протоколи, свідчить, що працівники міліції громадської безпеки складають протоколи не тільки про правопорушення, розгляд справ про які віднесено до їх компетенції, але й про значну кількість правопорушень, підвідомчим іншим суб'єктам адміністративної юрисдикції. Тобто в таких випадках працівники міліції здійснюють ту частину необхідних юрисдикційних дій забезпечувального характеру, без яких компетентні суб'єкти не змогли б розглядати і вирішувати ті чи інші справи. До подібних дій слід віднести виявлення та встановлення події правопорушення, збирання, дослід-

ження та попереднє оцінювання обставин протиправних дій, застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, складання протоколу про адміністративне правопорушення, підготовку інших матеріалів у справі та прийняття рішення про її направлення за підвідомчістю і, нарешті, виконання постанов про адміністративні стягнення інших правомочних органів з окремих категорій справ [5, с. 143].

Отже, зважаючи на те, що для подальшого застосування найбільш ефективних профілактичних заходів працівник міліції громадської безпеки повинен всебічно, повно та об'єктивно з'ясувати всі обставини справи, вирішити її відповідно до закону, а також виявити причини й умови, що сприяють учиненню адміністративного правопорушення, – а це неможливо без повного розгляду справи, – вважаємо, що підрозділи міліції громадської безпеки повинні займатися профілактикою тих адміністративних правопорушень, справи у яких вони уповноважені розглядати, тобто щодо яких виконується збирання, дослідження та оцінювання інформації про подію адміністративного правопорушення, а також прийняття рішення у справі в установлених законом формах і порядку.

Враховуючи те, що профілактика є найгуманнішим заходом боротьби з правопорушеннями, необхідно постійно вдосконалювати інститут профілактики, розширювати і зміцнювати його можливості. Тому для ефективної роботи з питань запобігання правопорушенням вважаємо за необхідне:

- запровадити створення спеціальних відділів профілактики у складі підрозділів міліції громадської безпеки;
- чітко визначити адміністративні правопорушення, запобігання вчиненню яких віднесено до компетенції міліції громадської безпеки;
- запровадити введення у вищих навчальних закладах системи МВС України спецкурсу, присвяченого вивченню питань профілактичної діяльності підрозділів міліції.

Таким чином, урахування зазначених пропозицій щодо вдосконалення профілактичної роботи підрозділами міліції громадської безпеки сприятиме підвищенню ефективності діяльності підрозділів міліції громадської безпеки щодо запобігання адміністративним правопорушенням та виведенню цієї діяльності на якісно новий рівень.

Список використаної літератури

1. Бандурка А. М. Преступность в Украине: причины и противодействие : монография / А. М. Бандурка, Л. М. Давиденко. – Харьков : Основа, 2003. – 368 с.
2. Бахрах Д. Н. Административное право : учеб. для вузов / Д. Н. Бахрах. – М. : БЕК, 1999. – 368 с.
3. Адміністративне право України : підруч. для юрид. вузів і ф-тів / Ю. П. Битяк, В. В. Багуцький, В. М. Парашук та ін. ; [за ред. Ю. П. Битяка]. – Х. : Право, 2000. – 520 с.
4. Голосніченко І. П. Попередження корисливих проступків засобами адміністративного права / І. П. Голосніченко. – К. : Вища шк., 1991. – 207 с.
5. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / [за заг. ред. І. П. Голосніченка, Я. Ю. Кондратьєва]. – К. : Укр. акад. внутр. справ, 1995. – 177 с.
6. Курс кримінології: Загальна частина : підручник : у 2 кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін. ; [за заг. ред. О. М. Джужі]. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.
7. Еропкин М. И. Административно-правовая охрана общественного порядка / М. И. Еропкин, Л. Л. Попов. – М. : Лениздат, 1973. – 328 с.
8. Административное право / [под ред. Л. Л. Попова]. – М. : Юристъ, 2002. – 699 с.
9. Профилактика правонарушений : учеб.-метод. пособие / [науч. ред. И. В. Сундууров, А. К. Мишин]. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1989. – 84 с.
10. Андреева О. Б. Діяльність органів внутрішніх справ по профілактиці правопорушень у сучасних умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право та процес; фінансове право» / О. Б. Андреева. – Х., 1999. – 165 с.
11. Про нормативне забезпечення організаційно-штатної роботи : наказ МВС України від 25 лют. 2004 р. № 190. – К. : МВС України, 2004. – 174 с.
12. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Дод. до № 51. – Ст. 1122.

Надійшла до редколегії 11.11.2010

**ТИХОНЕНКО Л. К ВОПРОСУ О ПРОФИЛАКТИКЕ ПРАВОНАРУШЕНИЙ
В СИСТЕМЕ МИЛИЦИИ ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ**

Рассмотрены возможные пути усовершенствования работы субъектов предупреждения правонарушений в системе милиции общественной безопасности.

**TYKHONENKO L. TO THE QUESTION ABOUT CRIME PREVENTION
IN THE PUBLIC SECURITY POLICE**

The possible ways of crime prevention in the public security police are viewed.

УДК 343.1(477):340.13

А. А. КОВАЛЬ,

старший викладач кафедри кримінального процесу

Херсонського юридичного інституту

Харківського національного університету внутрішніх справ

**ПРИЧИНИ І НАСЛІДКИ НЕДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ
ФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ НОРМ**

Розглянуто причини та наслідки недотримання вимог техніки формування кримінально-процесуальних норм.

Проведення в Україні судово-правової реформи потребує суттєвого оновлення кримінально-процесуального законодавства, у зв'язку з чим значний інтерес становлять саме проблеми формування кримінально-процесуальних норм. Тільки неухильне додержання правил, прийомів, способів, методів та засобів юридичної техніки надасть змогу створювати кримінально-процесуальні норми, які б відповідали су-

часним вимогам та забезпечили їх правильне застосування. Порушення даного процесу призводить до виникнення негативних, а тому й небажаних, наслідків. Їх аналіз має важливе пізнавальне значення. Окреслених питань певною мірою торкалися у своїх працях Л. М. Лобойко, Е. Г. Лук'янова, П. А. Лупинська, О. В. Капліна, В. Ю. Кузьминова, А. В. Смирнов, М. С. Строгович тощо, але проблема недотримання вимог